

Staat van de Dans, 6 oktober 2017

Door Kristin de Groot, Directeur Dansateliers

EEN PARALLEL UNIVERSUM

Beste collega's,

Toen mij al nababbelend over een repetitie die ik net gezien had in mijn oor gefluisterd werd of ik eventueel de staat van de dans zou willen uitspreken, en of ik daar maar even over na wilde denken, was mijn eerste gedachte; hoeveel verder zijn we eigenlijk, na de staat die Annette ons voorlegde een jaar geleden? Ze deed een gepassioneerde oproep aan ons allemaal om in actie te komen en ze moedigde ons bovenal aan om tot een gezamenlijk verhaal te komen.

Er zijn sindsdien her en der zeker gesprekken gevoerd en ook nog steeds gaande in het veld. Daarvan is het gesprek over talentontwikkeling in Amsterdam momenteel misschien wel het meest opmerkelijke door de combinatie van partijen. Maar dat gezamenlijke verhaal, een verhaal dat over ons allemaal gaat, een verhaal dat ons verbindt en waarmee we sterker positie kunnen bepalen en innemen, zover zijn we nog niet. Het wordt tijd, beste collega's, om ons met zijn allen verantwoordelijk te maken voor onze toekomst en dat we de onderdelen van het verhaal, die er her en der al zijn, bij elkaar brengen.

De kunstvorm waarin wij ons met zijn allen bewegen is mij namelijk zo lief. Die liefde openbaarde zich ooit klip en klaar toen ik als 10-jarig meisje dansend op het liedje 'jolie jacqueline' van Lucille Starr iets voelde wat ik niet kon plaatsen. Ik voelde me absoluut 'une belle fille' in het door mijn moeder in elkaar genaaide kostuum. Maar er was iets anders, iets groters, iets magisch, waar ik als jong meisje geen vinger op kon leggen. Het maakte diep in mijn kleine menspersoon duidelijk dat ik 'iets' met dans wilde als ik later groot zou zijn. Dat 'iets' met dans vertaalde zich in een carrière van tien jaar als danser en performer. Na vervolgens vijftien jaar in het dansvakonderwijs te hebben gewerkt, keerde ik in 2011, een ons allen welbekend en berucht jaar, terug in het professionele veld als directeur van een fantastische plek voor talentontwikkeling.

Er is veel veranderd in de dertig jaar die mijn professionele loopbaan beslaan. Er bestond nog geen cao toen ik begon, ik heb companies, makers en dansers zien komen en gaan. Ik werkte eind jaren tachtig met Robert Steijn, toentertijd de enige dramaturg die in dansstudio's verscheen. Ik heb de professie en de kunstvorm in dit land zien groeien en bloeien, maar ook tot stilstand zien komen. Ik zag een systeem ontstaan, wat lang goed functioneerde, maar dat inmiddels grote moeite heeft om bij te blijven bij de vele ontwikkelingen in het veld. Een systeem dat een werkwijze dicteert die voor sommigen functioneert, maar voor velen ook niet.

Vorig jaar ontstond er op initiatief van Janine Dijkmeijer en Guy Weizman een klein denktankje, waar ik en een aantal collega's op aanhaakten. We zijn tot een gezamenlijk schrijven gekomen, waarin we met name pleiten voor ruimte en maatwerk in een nieuw

cultuurstelsel en een herwaarderen van de intrinsieke waarde van kunst. Dit hebben we als input voor de sectoranalyse opgestuurd aan de Raad voor Cultuur. Dat leek ons een goed begin. Ik stel voor dat we dit jaar een denktank oprichten met een afvaardiging die representatief is voor het gehele veld en afspreken dat we met regelmaat bijeenkomen om het gericht te hebben over zaken, waar we iets van moeten vinden, maar ook iets aan moeten doen. Niet reactief, maar proactief. We moeten aan de slag om een overheid te overtuigen meer te investeren in kunst in het algemeen en dans in het bijzonder. Daar hebben we misschien wel een karrentrekker voor nodig en iemand die het gesprek faciliteert, dus daar kunnen jullie allemaal alvast over nadenken in de komende vijftien minuten. Ik heb al wel iemand in gedachten.

We moeten politiek willen bedrijven om verandering mogelijk te maken, maar daarvoor moeten we ons echt beter leren roeren. Toen ik twee jaar geleden lid was van de jury van de Krisztina de Chatel It's Award, besloten we de prijs dat jaar niet uit te reiken, omdat we niet voldoende kwaliteit en belofte zagen in het werk dat gepresenteerd werd. Er werd wat verbouwereerd gereageerd, maar het werd stilzwijgend geaccepteerd. Toen op diezelfde avond tot onze verbazing de Ton Lutz Theaterprijs ook niet werd uitgereikt, ontstond er een enorm tumult in de zaal onder de net afgestudeerde acteurs en regisseurs en de docenten van de verscheidene theaterscholen. Wat schetste mijn verbazing de volgende dag; in de krant stond, weliswaar in een klein bericht, dat de Ton Lutz prijs niet was uitgereikt, maar er werd met geen woord over de dansprijs gerept. Jullie snappen dat het mij er niet om te doen was om in de krant te komen, en het laatste wat ik wilde was de prijs niet uitreiken, maar het feit dat er geen enkele vraag kwam na deze beslissing, dat vond ik zeer opmerkelijk. Kennelijk was het besluit om voor het eerst sinds jaren een dansprijs niet uit te reiken, geen aanleiding voor een inhoudelijk gesprek. Dit is een klein voorbeeld, maar ik denk dat het onze sector tekent, we zijn niet mondig genoeg.

Ik spreek vandaag niet dé staat van de dans uit, maar een staat van de dans, omdat ieder perspectief een ander licht op ons veld schijnt; we verschillen immers allemaal zo enorm van elkaar. Toch denk ik dat we gebaat zijn bij een gedeeld verhaal. Een verhaal, waarin beweging voorwaarde is, meerstemmigheid en diversiteit troef, hoogwaardige kwaliteit en professionaliteit het kader en dat alles, met een helder geschetst perspectief op de toekomst waarin we met zijn allen ook in beweging kunnen blijven.

Waarom denk ik dat en hoe gaan we dat dan doen? Ik neem jullie even mee in het parallelle universum waarin ik mij met mijn organisatie en de makers met wie we werken, beweeg. Parallel, omdat de realiteit aan de onderkant van ons veld zo drastisch anders is dan in de rest van het veld. Het is een universum waarin een nieuwe generatie dansmakers zich ontwikkelt en hun professie vormgeeft. Een generatie die, - deels noodgedwongen -, in zowel het theater als op heel veel andersoortige locaties werkt; in musea, publieke ruimtes, winkelcentra, gevangenissen, zorginstellingen, noem het maar op. Rondom één enkel idee, wordt soms een stuk met wel vijf verschillende versies ontwikkeld, vaak flexibel inspelend op een vraag voor aanpassing van een stuk in een bepaalde context of puur vanuit de urgentie binnen die bepaalde context een idee te willen vormgeven. Het is een bijzonder creatieve en inventieve generatie, met kunstenaars die met een open en ontvankelijke geest de ander tegemoet treden. Deze attitude ontmoette ik voor het eerst heel kort na mijn aantreden als directeur in 2011, toen ik in Londen aanhaakte op een Europees project.

In dat project kregen 10 choreografen uit vijf verschillende landen de tijd om hun praktijk te bevragen en bewegingstaal of vormen te onderzoeken. Ik moet bekennen dat ik er naartoe ging met een zekere scepsis. Ik vond namelijk dat er nogal wat geld aan het project werd uitgegeven en kon me niet zoveel voorstelling maken bij wat het nut en de noodzaak van het project nou eigenlijk was. Eenmaal in de studio begreep ik het. Meteen. Het was een feest om deze zoekende mensen aan het werk te zien. Danskunstenaars, die binnen en buiten alle vormen die er al zijn, hun eigen vorm wilden vinden en vormgeven. Het gesprek dat rondom dat zoeken werd gevoerd, was gelaagd en respectvol. Er werd gegeven en genomen, er werd gedeeld en bevraagd, er werd heel hard gezocht en ook gevonden. Ik was daar getuige en werd onderdeel van een dialoog, waar iedereen beter van werd, waar iedereen van leerde en informatie verzamelde voor een volgende stap. Het was een dialoog die gevoerd werd vanuit een open, transparante, nieuwsgierige houding en met een grote honger naar door te kunnen bewegen en verder te kunnen.

Niet alleen hadden in dit project deze tien makers een geheel eigen artistieke praktijk, ze kwamen ook uit 5 verschillende landen, gelegen in Oost-, West- en Zuid-Europa, met hun eigen culturele, sociaal-maatschappelijke en politieke contexten, die ze geen van allen zomaar konden uitwissen. Het gesprek ging dan ook niet alleen over het artistieke aspect van hun professie, maar ook over hoe ze zich met hun werk verhielden tot hun lokale, sociaal-maatschappelijke en politieke context en hoe die context van invloed was op hun manier van denken en doen.

Die dialoog is een impliciet onderdeel van hoe wij als organisatie werken, maar ook hoe een nieuwe generatie dansmakers een werkpraktijk opbouwt. Meestal luidt de vraag wat een opkomende generatie kan leren van de ervaren en gevestigde orde, maar laten we dat eens omkeren. Wat kan een ervaren en gevestigde orde leren van een opkomende generatie. Een generatie die anders denkt, anders maakt, anders doet en met heel veel meer bagage aan een carrière begint dan hoe ik ooit mijn carrière begon. De opleidingen zijn inmiddels zo ver door ontwikkeld, dat de kennis die afgestudeerden meebrengen op het moment dat ze het veld inkomen, ieder jaar groter lijkt te zijn.

Werken met deze nieuwe generatie stemt mij bijzonder hoopvol. Door hoe ze in het leven staan, hoe ze met een open houding het publiek tegemoet treden, zonder concessies te doen aan wat ze als danskunstenaar willen maken, met een open en kritische blik op de maatschappij.

Connor Schumacher bijvoorbeeld is met *Transitioning Values* een 'entry' zoals ze dat zo mooi noemen in de museumwereld, in de design tentoonstelling *Change the System* in Museum Boijmans van Beuningen. In dit nieuwe werk gebruikt hij dans als veroorzaker van verandering.

Dankzij zijn ervaring in Dancing Museums, een Europees project waarbij publieksontwikkeling centraal stond, realiseerde hij zich dat de waardesystemen, waarbinnen hij als kunstenaar tot dan toe had gewerkt, gekanteld waren. In het project werd dans in musea geplaatst; niet om een dansje in een andere context te plaatsen, maar om dans en beeldende kunst samen te brengen en te zoeken naar een vorm, waarbinnen de bezoeker op een andere, hopelijk diepere laag, zou worden aangesproken. Waren veel

bezoekers in het museum zich aanvankelijk totaal onbewust van hun lichaam, hun houding, de ander, of de ruimte, door de ontmoeting met de danskunstenaars en hun proposities werden ze fysiek geactiveerd en het bewustzijn aangewakkerd. De kijkervaring was dieper en meer gelaagd, doordat mensen uit hun denkende hoofd en in hun zintuiglijke lichaam waren gebracht.

Een andere jonge maker, Lana Čoporda, adresseert in haar werk *Zoom* het schaamteloos portretteren van vrouwen in on- en offline media, waarbij ze op plastische wijze het publiek confronteert met de absurditeit van hoe vrouw-beeldvorming ons wordt voorgeschoteld, dag in, dag uit. Rondom haar werk, bijvoorbeeld gecombineerd met het duet *Macho Macho* van Igor Vrebac, een duet over wat mannelijkheid nou eigenlijk betekent, zijn bijzondere gesprekken gevoerd rondom genderissues, onze aannames over, en gedragingen ten opzichte van vrouwen en mannen in onze huidige maatschappij.

Pandora's Dropbox tenslotte, is een stuk van Katja Heitmann en toont een angstig gerobotiseerd landschap van mensen die geen mensen meer zijn. Op zoek naar dat sprankje menselijkheid dat er nog over is, wat zich uit in veel tranen. Dit zijn een paar voorbeelden van werk dat gemaakt wordt door makers die aan de basis van ons veld hun professe ontwikkelen. Ze zijn vertegenwoordigers van een generatie, die zich met hun werk niet enkel verhouden tot een danstraditie en het lichaam, maar ook tot ons persoonlijke en collectieve denken en doen. Een generatie die zich bewust is van de politieke kracht van hun kunstvorm en met hun werk maatschappelijke kwesties agendeert.

In mijn eerste jaar als directeur werd ik totaal onverwacht geconfronteerd met een jonge dansmaker die een hersenbloeding kreeg. Ik trof haar de dag nadat het gebeurde in het ziekenhuis, met een gelichte schedel, omdat er te veel vocht in haar hoofd zat. Ze kon niet praten en zich niet bewegen. Ik volgde haar in de zes maanden erna en was geschokt over het stramien waarin ze terecht kwam toen ze eenmaal in een revalidatie kliniek opgenomen was. Daar kreeg ze een standaard revalidatieprogramma en werd er geen acht geslagen op de rijke fysieke informatie die in haar lichaam was opgeslagen. Het is niet dankzij dit standaard programma dat ze, hoewel halfzijdig verlamd, weer leerde lopen. Het was dankzij haar eigen wilskracht en de toegewijde steun van haar partner dat ze haar lijf weer leerde aansturen, gebruik makend van de in haar lichaam opgeslagen kennis aan bewegingstechnieken en geïncorporeerde intelligentie, gecombineerd met discipline en doorzettingsvermogen. Een gemiste kans voor de artsen om zich daadwerkelijk te verdiepen in de dame in kwestie. Ik ben er namelijk van overtuigd dat als ze de tijd hadden genomen om het revalidatieprogramma vanuit haar perspectief opnieuw onder de loep te nemen, het hen bijzonder waardevolle informatie en nieuwe inzichten had opgeleverd.

Wilskracht, daar ontbreekt het niet aan in onze sector. Doorzettingsvermogen en discipline ook niet. Hoe kan het dan dat we als veld nog steeds zo weinig integraal georganiseerd zijn. Natuurlijk hebben we het allemaal veel te druk, omdat we te veel doen, te hard werken en ook nog eens voor te weinig. Maar soms is onophoudelijk blijven doorgaan ook een excuus om dat wat lastig is niet aan te gaan. Of zijn onze verschillen echt te groot?

Kijken we naar de wereld om ons heen, dan zien we een wereld waarin een normaal gesprek niet meer mogelijk lijkt. Een wereld waarin vingerwijzen standaard is geworden. Een wereld

waarin er nog maar heel weinig oprecht geluisterd wordt naar de ander. Een wereld, waarin we de ander als de ander willen blijven zien, in plaats van de ander te omarmen als een medemens. Een medemens met een perspectief op de wereld, die misschien niet de onze is, maar waar we veel van kunnen leren.

Zes jaar geleden begon voor mij een rijk gesprek met een nieuwe generatie danskunstenaars op zoek naar hun eigenwijze vormtaal en radicaal van elkaar verschillende artistieke signatuur, waarbij gedeeld leren en uitwisseling van gedachtes en praktijken hen enorm helpt. Een andersoortig, maar net zo rijk gesprek begon ook met een veelvoud aan internationale partners, wat niet veel later met nationale partners ook heel wel mogelijk bleek. In die gesprekken ontmoet ik een houding van grote generositeit. Men is in staat elkaar iets te gunnen en over een eigen schaduw heen te stappen, waarbij een missie belangrijker is dan de eigen toko of het eigen ego. En dat gesprek is echt niet altijd makkelijk, maar ik tref hier eenzelfde open attitude als bij de makers, waarmee we al mooie projecten hebben kunnen realiseren. Zo zoeken we bijvoorbeeld naar nieuwe vormen van samenwerking. Naar oplossingen voor aanbod en afzetproblemen, waarbij de bevlogen programmeur die aanhaakt onmisbaar is. Of we zoeken naar mogelijkheden voor ruimte voor onderzoek en naar nieuwe vormen van produceren en ons organiseren. We zijn allemaal hard core believers in wat dans vermag en constateren dat dans als kunstvorm en discipline, meer positie moet innemen, dat we mondiger moeten willen en durven zijn om gericht politiek te bedrijven en dat het ons helpt daar samen in op te trekken. Binnen mijn parallelle universum is al veel mogelijk gebleken, maar is er niet veel meer mogelijk als we als veld vanuit diezelfde gelijkwaardigheid en nieuwsgierigheid in dialoog gaan. Laten we onze verschillen omarmen en leren van elkaars perspectief op onze kunstvorm en professie. Er ligt ongetwijfeld nog een rijk potentieel aan onontdekte mogelijkheden om op een andere manier met elkaar te werken en ons te organiseren.

Er is namelijk nog voldoende om ons druk over te maken. Het Fonds voor de Podiumkunsten heeft de boel sinds dit jaar ontschot. Een totaal logische stap gezien het werk dat er gemaakt wordt, maar ik volg met argusogen het aantal gehonoreerde dansprojecten. Afgelopen jaar werden negentien dansprojecten gehonoreerd. Met nog 1 ronde te gaan waren het er dit jaar zes.

Op Europees niveau was het aantal gehonoreerde dansprojecten in de afgelopen ronde meer dan zorgwekkend, dat was er namelijk slechts 1. Het is net bekend dat de extra 10 miljoen die wel in het eerste jaar van het kunstenplan werd uitgedeeld, niet opnieuw doorkomt. Er is van de week een fair practice label aangeboden aan onze scheidend minister van cultuur. Heel belangrijk, maar het tekent ook hoe ver we zijn afgedwaald van ons gezond verstand te gebruiken. Hebben we niet ooit een cao in het leven geroepen om misstanden rondom arbeidsvoorwaarden en betaling voor het maken en de uitvoering van je kunstvorm en professie te voorkomen. En er is meer, maar laten we ook samen naar de mooie voorbeelden kijken om te snappen wat werkt en om te laten zien hoe het ook anders kan.

Ik benoem in het voorgaande de vanzelfsprekende dialoog die gevoerd wordt aan de basis van ons veld. Een dialoog, die daadwerkelijk ergens toe leidt, waarin verantwoordelijkheid wordt gedeeld en er zorg gedragen wordt voor de ander. Ik noemde ook al het gesprek in Amsterdam, waar de mix van partijen aan tafel eigenlijk een afspiegeling is van ons veld als geheel. Er is inmiddels een eerste stap gemaakt met een net ingediend plan ondertekend

door alle partijen. Een mooi voorbeeld van hoe een gesprek voeren door alle lagen van het veld heen tot een gezamenlijk gedragen verhaal kan leiden. En wie weet staan straks de jonge makers van het Nationaal Ballet samen in de studio met allerhande makers uit het hedendaagse en urban dansveld. Om van elkaar te leren, werkmethodes uit te wisselen, twijfels en vragen met elkaar te delen en nog onontgonnen terreinen te ontdekken.

Laten we gaan benoemen hoe bijzonder ons danslandschap is, met de enorme diversiteit aan talen die er zijn. Hoe prachtig, verrijkend en noodzakelijk voor een nieuwe generatie het internationale aspect van ons veld is. Laten we benoemen hoe waardevol 'embodied cognition' of embodied intelligence' is; onze lichamen als intelligente dragers van geïncorporeerde kennis en intelligentie. Laten we benoemen hoe ongelooflijk ver vooruit we zijn in bijvoorbeeld het integraal werken met dansdramaturgen in menig werkpraktijk. Laten we benoemen hoe onze dansvakopleidingen nog steeds een trekpleister zijn voor talenten uit de hele wereld.

Want als ik me *iets* heb gerealiseerd in de afgelopen 6 jaar is het wel dat we hier een enorme rijkdom hebben opgebouwd, een professioneel veld van hoog niveau waarin kwaliteit voorop staat en een diversiteit aan talen heeft kunnen ontstaan. Een veld, waarbinnen inmiddels een immense vracht aan kennis, kunde en expertise te vinden is. Een veld ook, waarin dans als kunstvorm nog steeds nieuwe vormen vindt, en met mooie projecten als Dance for Health, Performing Gender en Act your Age maatschappelijke kwesties op de kaart zet. Een veld, waarin dans als kunstvorm gebruikt wordt bij wetenschappelijk onderzoek. Een veld, waarin dans als kunstvorm, het publiek uit hun hoofd kan halen en in hun sensitieve en emotionele lichaam brengt. En hoe dit alles leidt tot de meest bijzondere ervaringen en ontmoetingen. Hier moet een overstijgend verhaal van te maken zijn, waarmee we de boer op kunnen. Een verhaal, dat de schoonheid, de intensiteit, de complexiteit, de diversiteit, het persoonlijke, het directe, het politieke, het emotionele en het virtuoze in onze discipline bij elkaar brengt. Een wereldkaart waarop de enorme reikwijdte van ons veld is gevisualiseerd, zou er nog weleens heel indrukwekkend uit kunnen zien.

Goed, in gesprek dus, om van elkaar te leren, met elkaar uit te wisselen, gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen, op zoek te gaan naar nieuwe vormen en een krachtig verhaal te formuleren voor het beïnvloeden van politieke agenda's; lokaal, landelijk en internationaal. Om het georganiseerd te krijgen, wil ik zeker een rol spelen, maar ik doe ook een beroep op jullie allemaal. Er zijn al verschillende initiatieven en netwerken, we kunnen daar een redactieraad uit vormen voor het formuleren van een agenda. En laten we vooral niet vergeten die nieuwe generatie danskunstenaars erbij te betrekken. Waar ik overigens, ik ben bijna klaar, nog wel over wil zeggen dat dit allemaal ZZP-ers zijn, van maker tot danser tot dramaturg. En ze willen de gang naar Maastricht graag maken, maar de investering die dat van ze vraagt als ze niet zelf in het festival te zien zijn, is voor velen onder hen, veel te groot. Laten we op de agenda zetten dat we gaan werken aan een fonds, waar financiële steun kan worden aangevraagd voor dit soort gelegenheden. En laat datzelfde fonds dan ook de mogelijkheid bieden om voor diegenen, die net zo lang als ik in het veld zitten en de behoefte hebben een time-out te nemen, dat ook kunnen doen. Om te kunnen reflecteren, energie en inspiratie op te doen, veel te lezen, veel te zien of gewoon te zijn. Kortom, de tijd nemen om vanuit veel verschillende perspectieven de wereld eens opnieuw te bekijken.

Ik stuur jullie rond eind november een save-the-date voor een 2-daags symposium dat we in het kader van ons 25-jarig bestaan volgend jaar organiseren. Dat zal een mooie gelegenheid zijn om verder te praten, voortbordurend op het gesprek dat we naar ik hoop vanaf vandaag breed gaan voeren.

Ik wens jullie allemaal een mooi festival en dank jullie voor je aandacht.